

Alyýar molla

Category: Kitapcy, Söhbetdeşlik, Taryhy şahslar

написано kitapcy | 22 январа, 2025

Alyýar molla UNUDYLMAÝAN ADAMLAR

Oglan döwürlerimde:

Alyýar, Alyýar,

Dünýä senden galýar –

diýen sanawajy garry enem Sadap Esenaly gyzyndan köp eşidipdim. Häzirki «Dehistan» daýhan birleşigi bilen Esenaly Orpa guýuçylygynyň aralygynda, bir beýik çägäniň gaýra tarapynda guýy bolup, ony Alyýaryň guýusy diýip, atlandyrardylar.

Alyýar molla 1870-1942-nji ýyllar aralygynda Etrek etrabyňyň Madaw obasynda ýaşap geçipdir. Ol sowady Eýranda alypdyr, бүтін ömrüni haýyr işler bilen ötüripdir.

Men 1992-nji ýylda Balkanabat şäherinde keselhanada ýatypdym. Bir gün şol ýerde ýaşy segsene ser uran Gylyçgurban Gökjäýewe duş geldim. Ikiň başy jem bolsa, näme edilmeýän gürrüň ýok. Mal-garadan, hal-ahwaldan başlanan söhbetdeşlik bu sapar öten-geçenlere baryp diredi. Şonda Gylyçgurban aga Alyýar molla bilen baglanyşykly wakany şeýle beýan etdi:

– Otuzynjy ýyllaryň aýaklarydy. Şol wagtlar biz «Gyzyl güýç» kolhozynda ýaşaýardyk. Ata-baba gelýän döp-dessurlaryň, urp-adatlaryň öňüne böwet goýlupdy. Aradan çykan bendeleri gündiz jynazasyz ýerläp, mollany gije ogryn äkidip, Maşat atada merhum üçin jynaza çykardylar. Günleriň birinde çaga ýogaldy-da, Alyýar molla jynaza çykandan soň, äkidip ýerlediler. Zandy hapa biri bu wakany gyzgyny bilen raýon merkezine ýetiripdir. Ýörite wekil ýollapdyrlar. Ol adamlary Orpa guýuçylygynyň günbataryna üşürdi. Alyýar agany orta geçirip, «Siz merhuma jynaza çykyp, döwletiň garşysyna gabahat iş edipsiňiz. Bize halkyň aňyny zäherleýän dini döp-dessurlar gerek däl. Dagy-duwara şeýle iş etmejekdigiň barada adamlaryň öňünde söz ber»

diýdi. Wekil: «Hany, ýokary tur-da, meniň aýdanlarymy gaýtala» diýende weli, il-günüň hormatlap ýören mollasy saklanyp bilmedi. Ol: «Men ýokary turup, kellämi ýalaňaçlar ýaly, sud edilemok. Ýetmiş ýaşy arka atyp, durmuşyň ajysynam datdym, süýjüsinem. Ýas düşegine gelsem, ölene jynaza çykypdym, mundan buýana hem çykaryn. Sen hem, ogul, bildigiňden galma. Siz ýalylardan ýaña il-gün öýünde arkaýyn oturyp bilenok. Utanyň, haýa ediň» diýdi. Wekil: «Men bu meseläni beýdip goýmaryn» diýip, ýola düşmek bilen boldy. Geň galmaly ýeri, şol wakadan soňra adamlara: «Jynaza çykypsyňyz» diýip, azar beren bolmady...

Maňa şu ýazgyny taýýarlap ýörkäm, Alyýar mollanyň gyzy Annabibi bilen gürründeş bolmak miýesser etdi. Onuň aýtmagyna görä, Alyýar molla bihal adam däl eken. Ol bir gün syrkawlaýar-da, töweregindäkilere et iýesiniň gelýändigini duýdurýar. Aýaly: «Towuk öldüräýsek nädýär?» diýip soranda, ol: «Men ol janaweriň etini sag mahalym hem iýemok ahyry. Gaýgy edip oturmaň, etiň özi ýeter» diýip jogap gaýtarypdyr. Haýran galaýmaly, şol gün bir düýäniň bili döwlüp, et, dogrudanam, köp bolýar. Molla aganyň aradan çykjakdygy oňa üç gün öňünden aýan bolupdyr.

Indi kalam agyz söz Alyýar mollanyň ogly 1911-nji ýylda doglup, 1989-njy ýylda ýogalan Mäti molla hakda. Urşuň yz ýanlarydy, agyr, ýetde-gütde durmuş dowam edýärdi. Biziň maşgalamyzda uly ýaşly erkek kişi bolmansoň, malymyzy ýerläp, çörege öwrüp bilýän ýokdy. Biz üç dogan bolup atadan galanymyzda, ulymyz 7-8 ýaşlaryndady. Bir döwüm çörege zar bolup, sakgýç çeýnäp, aç ýatan gijelerimiz az bolmandy.

Bir gün garry enem ikimiz elimiz bedreli karz däne gözlegine çykdyk. Elbetde, obada günü bitin, böwri hatar daneli öýlerem bardy. Biz şeýle öýleriň ikisine bardyk, ýöne möhümimiz bitmedi. Orpanyň gaýra başyndaky ak gamyşly öýüň işiginden ätledik. Öýde egni ak köýnek-balakly, kyrk ýaşy alkymlaberen adam otyrdy. Ol bizi gadyrly garşylady. Enem habaryny berdi. Öý eýesi böwürdäki haltany görkezip: «Şunuň içindäkileri paýlaşaýalyň» diýdi. Şeýdip, 20-30 kilogram dänäni paýlaşdyk. Biziň garyp maşgalamyza uly ýagşylyk eden şol ynsan Alyýar

mollanyň ogly Mäti mollady (ýatan ýeri ýagty bolsun!). Tüýs
dana Magtymgulyň: «Ýagşylar tutmuş binany» diýeni.

Adam ýagty dünýä gelýär, ömür sürýär, ýene topraga garylýar.
Eger sen töweregiňdäkilere haýyr-yhsan paýlan bolsaň,
ýogalanyňa näçe ýyl ötse ötübersin, il-gün seni unutmaýar,
häli-şindi ýagşylykda ýatlaýar. Ynsanyň bahasy ~ ile bagly.

Mämetgurban GELDIGURBANOW,
Etrek etraby.

«Balkan» gazetini, 24.01.2002 ý. Taryhy şahslar